

M. R. ŠTEFÁNIK – vynikol vo svete vedy i politiky

Úvod

Mesto Topolčany má svoje hlavné námestie pomenované po tomto významnom slovenskom dejateľovi a pri 90. výročí úmrtia (2009) inštalovalo tam pamätnú dosku. Možno nie je zbytočné, aby sme si pripomenuli jeho životné osudy i názory.

Vydal sa na cestu...

Kopaničiarskej Myjavskej pahorkatine dominuje rozložené Bradlo. Biela kamenná mohyla na jeho vrchole uctieva hrdinu slovenského ľudu, symbol česko-slovenskej štátnosti a vzájomnosti. **Milan Rastislav Štefánik** (21. 7. 1880 – 4. 5. 1919), astronóm, generál a diplomat, demokrat a humanista, sa stal osobnosťou hodnou pozornosti a úcty. Dokázal si získať dôveru medzi vzdelancami i prostými ľuďmi. Vedel ich nadchnúť, povzbudiť a presvedčiť svojou otvorenosťou a úprimnosťou. Neustále kypel plánmi, podnetmi. Uplatňoval hĺbkou vedomostí, široké skúsenosti i nemalý spoločenský šarm. Stal sa apoštolom odhodlania a pevnej vôle vo vede, vlastenectve i spoločenskom živote. *Obsahom životným môže byť úsilie a láska. Tieto dva princípy mi boli kompasom, keď som sa vydal na cestu...*

Bol úspešný astronóm

Vyštudoval na Karlovej univerzite v Prahe filozofiu a astronómiu, obhájil doktorát na tému *O novej hviezde v súhvezdí Cassiopeie v roku 1572*. Stal sa spolupracovníkom prof. J. Janssena na observatóriu v Meudone pri Paríži. Tam v roku 1906 skonštruoval spektroheliograf. Postupne sa dobre zapísal v parížskych vedeckých a spoločenských kruhoch. Zaoberal sa výskumom Slnka, pozorovaním planét a meteoritov (Mont Blanc), absolvoval cesty na pozorovanie zatmenia Slnka (Španielsko, Turkestan, Tichomorje, Alžírsko, Brazília, Ekvádor). Na Tahiti pozoroval prechod Halleyovej kométy pred Slnkom, vybudoval tam dobre vybavené observatórium. Hľadal aj miesto pre svoju vlastnú hviezdáreň, pripravoval sieť meteorologických staníc. Aj napriek iba niekoľkoročnému pôsobeniu medzi astronómami (1905-1914) sa stal uznávaným pozorovateľom z observatórií vo veľkých nadmorských výškach, spracoval podnetné príspevky do význačných astronomických časopisov. C. Flammarion napísal: *Štefánik zostane v našich spomienkach typom muža celkom výnimočného.* Získal aj cenu Francúzskej astronomickej spoločnosti. *Hviezdy riadia môj život, ony mi privolávajú: slúž kráse a šír šťastie... Kto kráča energicky a vedomý si cieľa, ovláda svoj osud takmer dokonale.*

Vojak, letecký dôstojník, minister, ...

V júli roku 1912 získal **Milan Rastislav Štefánik** francúzske občianstvo. Po vypuknutí prvej svetovej vojny nastúpil v januári 1915 do vojenskej leteckej školy v Chartres. Stal sa vojnovým pilotom, leteckým dôstojníkom. Bojoval na srbskom fronte, organizoval meteorologickú frontovú službu. Za tri roky sa stal brigádnym generálom (1918) i rytierom Čestnej légie. Spoznával, že sa otvára nová kapitola: rozbitie nenávidenej monarchie, podpora československej veci. Budovanie čs. vojenských jednotiek v zahraničí sa stalo osou jeho ďalšieho života. Koncom roku 1915 vstúpil do československého zahraničného odboja.

Sprostredkoval oficiálne prijatie T. G. Masaryka u francúzskeho ministerskeho predsedu, začal pôsobiť v Národnej rade československej. Organizoval čs. légie v Rusku, Taliansku, USA. Osobnými intervenciami pripravoval na úradoch "otvorené dvere". Zastával diplomatické funkcie,

cestoval, organizoval, pripravoval novú slobodu i samostatnosť. *Ak sa chceme osamostatniť, musíme sa napred vyznačiť mravným pokrokom.* V Paríži podpísal 18. októbra 1918 *Prehlásenie nezávislosti československého národa.* Stal sa ministrom vojny ČSR. **Milan Rastislav Štefánik** zahynul pri prílete na Slovensko, keď sa nečakane zrútilo lietadlo neďaleko Vajnora pri Bratislave. *Vrátim sa, aby som zostal...*

Hlboko ľudský, národný i svetový

Praha sa mu stala školou i bránou do sveta. V Paríži kryštalizovali jeho vlastnosti: húževnatosť, ambicióznosť, kultivované vystupovanie a prísne sebaovládanie. *"Zo Štefánika sa stal v Paríži dokonalý gentleman, svetový človek, ušľachtilej vonkajšej i vnútornej kultúry"* (F. X. Šalda). Stal sa mužom činu. Vo svete získal meno, rozhľad, priateľov v kruhoch vedeckých, politických i spoločenských. Dokazoval svoju vynaliezavosť, bádavosť, opravdivosť, nekompromisnosť, rytierskosť i veľkodušnosť. Malý, útlý, chorľavý, statočný, energický, pribojný, pracovitý **Štefánik** precestoval takmer celý svet. Za krátkych 39 rokov svojho života vykonal dosť, aby sa na neho na Slovensku nezabúdalo.

Mal rád rodnú hruď i tep sveta, veril vo víťazstvo práva nad násilím, slobody nad porobou, demokracie nad výsadami, pravdy nad klamstvom, spravodlivosti nad krivdou. Prebil sa svetom vedy, vojny i politiky. Určil aj pozadie svojich záujmov: *Generálske hviezdy veľmi rád obetujem skutočnému svetu hviezd... Verím vo vývoj vedy a preto vo vývoj všetkého, čo je šľachetné a človečenstvu prospešné... Mne značí veda organizáciu, poctivú snahu lúštiť hádanku existencie, dať maximum obsahu nášmu životu.* Stal sa človekom so svetovým rozhľadom, jeho život bol naplnený neustálym zápasom. Muž s podlomeným zdravím vynikol neuveriteľnou energiou. Stále podnetný je Štefánikov odkaz českým a slovenským vojakom: *Národ náš vždy sústavne, húževnato obhajoval ideu všeludskej spravodlivosti s vedomím, že tento ideál dosiahne disciplinovaným úsilím, vrúcnosťou a pravdivosťou duše. Myšlienka slobody, myšlienka boja proti násiliu vinie sa ako zlatá niť všetkými obdobiami našej minulosti... usilujme sa o riešenie všeludských problémov, usilujme sa o triumf pravej lásky. V národnej reči toto úsilie nazývame demokratizmom. Áno, chceme organizovanú spoločnosť, chceme poriadok, teda súdy, systematickú kontrolu jednotlivca, chceme vedu, ktorá by nám dala prostriedky prebiť sa temnými pralesmi ľudskej nevedomosti a ľudskej brutality, chceme umenie, ktoré by zušľachtľovalo náš život, chceme kráľovstvo krásnych princípov morálky, ktoré svojou žiarou rozvíjajú dušu a dovoľujú jej usmievať sa, chceme náboženstvo čistej lásky, po ktorom túži ľudská duša. To všetko sme chceli a chceme; máme teda plné právo nazývať sa národom demokratickým.* K tomu **Štefánik** inokedy pridal: *Chcem prispieť i ja - v tom úsilí vidím moju oddanosť, lásku k môjmu národu a k bytostiam, ktoré sú a budú mi večne milé. Nech je každý z nás dnes lepším, ako bol včera a vlasť naša bude veľká a slávna.*

Milan Rastislav Štefánik vedel v sebe zlúčiť exaktnosť vedca s rojčivo-dobrodružným mládencom, strohý úsudok s fantáziou umelca, závatné okamihy s vypätím vôle. Zostane zapísaný medzi hviezdárov, cestovateľov, vojakov, diplomatov, samotárov i očarujúcich spoločníkov, medzi Slovanov i svetoobčanov. Hľadal vo vede, v spoločenskom zápase i v politike ozvenu svojej duše. *Cieľom je úsilie: byť mravným, aby mravnosť bola prehĺbená, teda intelektuálnym zdokonaľovaním viesť v harmóniu seba so zákonmi sveta.*

Obraz vnútra, význam myšlienky

Zaujímavý je pohľad do vnútorného sveta, v ktorom uvažoval **M.R. Štefánik**. *Zostanem vždy svoj verný kultu pravdy, krásy, energie, sily...* Spájala sa v ňom neha i sila, heroizmus i sen, smäd po poznaní diaľok a tajomstiev Zeme. Písal básne, vložil citový rozmer aj do politiky. *Mojou jedinou ctižiadosťou je snaha využiť každý okamih na rozvoj schopností srdca a ducha... Účelne a logicky žije len ten, kto využíva každý okamih na prehĺbenie intelektu. Čím bystrejší je náš um, čím väčšie je množstvo, v nás spracovaných vedomostí, tým hlbšia je súdnosť človeka, tým jasnejšia je a*

vrúcnejšia jeho pomoc vonkajšiemu svetu. Uvedomoval si aj ďalšie súvislosti: *Niet slobody, kde niet vzdelania a charakteru... Konanie dobra! Toť ten kameň múdrosti... Teraz ide o to, premeniť duše, a to bude nové víťazstvo, ktoré musíme dobyť, pretože akýkoľvek ďalší pokrok závisí od tejto činnosti.* Svoju obetavosť prenášal **Milan Rastislav Štefánik** aj na druhých: *Je potrebné ľudí učiť veriť, je potrebné ich milovať napriek všetkým chybám, je potrebné učiť ich milovať, ale je nevyhnutné tiež pracovať a učiť iných pracovať!* Možno najsympatickejším obrazom jeho optimizmu sú slová: *Nie je jednoducho možné, aby všetko vynaložené úsilie, všetko prežité utrpenie bolo márne, aby mal byť koniec všetkým nádejam vo víťazstvo ideálov.* Mal dušu rytiera bez bázne a hany.

Určoval súradnice svojej duše

Búrlivý bude môj život a plný zápasu. So šťastím by som sa delil, ak však padnem, chcem padnúť sám... žil som večnosť v sekundách. Chcel byť vedátorom, zanechal odkaz politický. Život svoj naplnil trpezlivým úsilím i častým utrpením, s dušou ubolenou a telom vysileným. *Namáham sa, borím, riskujem, kombinujem i docielim, ale len dočasne. Tými najrôznejšími a najfantastickejšími cestami sa tlčiem - avšak nemôžem do prístavu.* S neskrotnou vierou v ideály sa vedel obetovať do krajnosti. *Veriť, milovať, pracovať.* **Milan Rastislav Štefánik** chcel prispieť k duchovnej stavbe chrámu ľudskosti, vedeckého pokroku a spoločenskej slobody i spravodlivosti. *Je treba ísť. Neustále ísť...*

(Dušan Jedinák)

